Posudek oponenta na disertační práci
Mgr. Moniky Schmidtové
Dramatická výchova v osobnostním a sociálním rozvoji studentů technických vysokých škol

Se zájmem otevírám text Mgr. Schmidtové, který slibuje téma využití edukační dramatiky ve výuce na vysoké škole technického zaměření. Posudek pojednám jako „čtenářský deník" oponenta. Budu-li žádat, aby autorka na některý komentář reagovala, doplním ho symbolem: **?**

Upozorňuji, že o oboru uvažuji určitým způsobem, k němuž mne jsem byl doveden typem nabytého vzdělání, výzkumem a praxí, a pokud nebudu v souladu s názory (atd.) autorky, není v tom nic osobního. Dále – moje role se nazývá „oponent" a náleží, abych tedy naplnil alespoň její základní princip.

K úvodu:
– s. 14: Jen na okraj poznamenávám, že obor se po r. 1990 vyvíjel poměrně svižně a definice zde citovaná (Provazník in Koťátková) ještě nestačila plně zachytit tehdy se silně formující tendenci jisté „depsychologizace" dramatické výchovy a naopak zvýraznění jejího esteticko-výchovného (umělecko-výchovného) úkolu.

Nejprve se zastavíme u počátečního „řídícího aparátu" práce:
– s. 15: Tématika jeví se mi býti – ve vztahu k požadavkům na témata disertací – přecejen poněkud zúžená. Nicméně, možná je toto mé vidění předčasné. ☺
– Vnímám tu jistou rozvázanost (logické) vazby mezi cílem („ … zjistit zda a do jaké míry přispěl tento kurz k osobnostnímu a sociálnímu rozvoji zúčastněných studentů, a proč.") a otázkami, které jsou „předpokladem" jeho naplnění. Např. otázka po studentském subjektivním vnímání přínosu k osobnostnímu a sociálnímu rozvoji: otázka je sice jakoby spojena s cílovou formulací, ale zatímco ta obsahuje formulaci „zda a do jaké míry kurz přispěl … k rozvoji", tedy zdá se, že bude hledána objektivizující odpověď!!!, otázka se naopak ptá po jejich subjektivním vnímání přínosu kurzu k jejich osobnostně sociálnímu rozvoji. Tedy ne po výsledku, ale po názoru na výsledek.

K teoretické části:
– Teoretická část je zpracována standardně. Jde v ní o to, oč jít má – vysvětlení pojmů, zmínky o teoriích vztažných k tématu i o výzkumech atd.
– Nepochybně by mohly být pokráceny např. historické partie, ale tím nechci říci, že jsou nepřiměřeně rozsáhlé. Spíše mi chybí jejich vazba na téma disertace.
– s. 35: Na okraj: Faktum zařazení předmětu Osobnostní a sociální výchova [OSV] na devíti, resp. deseti fakultách bohužel nevypovídá příliš o tom, nakolik je příprava skutečně funkční. Vzhledem k tomu, že OSV jsou de facto v hávu didaktickém zahalené aplikované podoby psychologie osobnosti a psychologie sociální, troufnu si (na základě svých zdrojů) říci, že příprava učitelů je kvalitativně vzato nedostatečná (příčiny ponechme stranou), a to i na katedře na FF, kde OSV vznikla.
– zpět na s. 32 (a další): Nicméně (!), při opakovaném čtení si kladu otázku, proč tu vůbec je část o osobnostní a sociální výchově. Její smysl mi ve vztahu k tématu a kontextu uniká (např. OSV je součástí základního a gymnaziálního vzdělávání, k VŠ ne navztahuje; sociálně psychologický výcvik se až tak nezaměřuje na témata OSV, neboť je to spíše opačně – SPV tu, ostatně, byl dříve …).
– s. 37: Ad Valenta, s. 77. Pardon, to si trošku nerozumíme. OSV je OSV a DV je DV. Jinak

řečeno: DV rozhodně nepovažuji za jednu z oblastí OSV!!! (viz výše zmínka o klíčovém esteticko-výchovném úkolu DV nebo viz můj text v Tvořivé dramatice/2007).
Popis kurzu:
– Popis potvrzuje skutečnost, že DV zde byla využita nikoliv jako obor „sám o sobě“, tedy s primaritou zaměření na rozvoj divadelních dovedností, scénické kreativity atd., ale byly využity pouze její postupy, a to se zaměřením na rozvoj sociálních (osobnostních) cílů.
– s. 41: Dlouhodobým problémem při formulacích i dílčích edukačních cílů v „behaviorálních“ edukačních oborech je nekonkrétnost. V jisté podobě se s ní setkáváme i zde, ve formulacích „dílčích cílů“. Viz např. dílčí cíl „zlepší se efektivita komunikace“ či konkrétněji „posílí se … dovednost aktivního naslouchání“. Jak efektivní komunikace, tak aktivní naslouchání jsou ale soubory řady dalších konkrétních dovedností.
– s. 42-3: Problém je ovšem v tom, že se nedovídáme nic bližšího o v kurzech použitých postupech edukační dramatiky. Máme tedy posléze k dispozici různé názory studentů na DV, ale nevíme konkrétně z čeho vzešly. Vzniká tak problém, zda či nakolik se výsledky šetření váží skutečně k DV.
Ostatně: Autorka sama zmiňuje použití postupů nenáležejících do oblasti DV. Nepochybně byly využívány tedy i různé ne-scénické postupy. Pokud je např. Tisícíkoruna (s. 43) to, co si myslím, že je (E. Bakalář …), pak se nejedná o techniku edu-dramatu ...

Empirická část:
– s. 45: Řídící aparát výzkumu se v podrobnějším rozpracování vrací k formulacím ze s. 15. Oceňuji, že autorka na to nezapomněla, tedy že se drží toho, co slíbila (to nebývá u kvalifikačních prací ve všech případech běžné …).
– Při čtení cílů a hypotéz se ale nemohu nevrátit k teoretické části. Dověděli jsme se v ní leccos, ale ukotvení cílů a hypotéz v již dostupné znalosti empiricky zjištěných vlivů DV na žáky/studenty/“klienty“ tam nebylo. Výzkumů, pravda, není mnoho. A obor se v tomto smyslu teprve teď staví více na vlastní nohy. Avšak např. mezinárodní výzkum (s českým podílem), dohledatelný na http://www.dramanetwork.eu/, by se pro zasazení zkoumaného problému do obecnějšího, ale o výzkumnou empirii opřeného rámce, hodil.
– s. 46: Ano, akční charakter výzkumu byl očekávatelný. Otázka je, zda byl tento „design“ opravdu naplněn. Pokud cílí akční výzkum k tomu, aby získané poznatky byly zpětně vzápětí využity ke změně ve zkoumané praxi, pak v textu nenalézám důkazy pro to, že o akční výzkum skutečně šlo.
– Oceňuji, že autorka uvádí při prezentaci jednotlivých postupů zjišťování, k ověření které hypotézy se ta či ona výzkumná technika váže.
– s. 50: Pokud autorka započítává do výzkumu s „převážně kvalitativními“ metodami (s. 46) i dotazníky k „analýzám …“, pak tedy v čem tu spočívá „kvalitativnost“? Jejich výsledky jsou tak či onak kvantifikovány.
Pokud je ovšem uznaným znakem kvali-výzkumu to, že výsledek nemá podobu „kvanti-vyhodnocení“, pak tu tedy prosím autorku o komentář k mému komentáři.**?**
– s. 60n: Stejný problém je ale i na stránkách následujících (výsledky výzkumu). Kvantifikace tu různě nalézáme bez větších obtíží. Opět tedy prosím o výklad k tomu, jaký design (či typ výzkumu či princip – dle toho, k jaké nomenklatuře se autorka uchyluje) je tu vlastně použit? **?**
– s. 60 - 85: Mám tu ještě další problémy, týkají se „doslovení“ a „přehlednosti“:
- kódování, sémantická analýza, prostý výčet – škoda, že (např. u přepisu v příloze) nejsou ukázky toho, jak „to vše“ probíhalo konkrétně, jak to bylo „děláno“;
- tápu: např. na s. 67 se objevuje „Kategorie sociální oblast“. Posléze též na str. 75 (vyhodnocení výsledků získaných ale již jinou technikou). Oč jde? Je to výsledek kódování?

Kategorie se ale naopak neobjevuje v přílohách.**?**

- „Subkategorie“ jsou kódy nebo stojí již nad kódy? **?**

- Ocenil bych konsistentní (a přehlednější) shrnutí výsledků. Citace kurzívou a komentáře mohou jistě být, ale text zatěžují. Nabídnout čtenáři pro orientaci přehledně shrnující partie by bylo oceněníhodné.

– Opět chválím, že autorka se vrací k hypotézám (což, jak jsem psal výše, nebývá vždy standardem). Text je ale znovu hodně zatížen.

– Vzniká otázka, zda by (za daných okolností) nebylo ku čtenáři přátelštější, kdyby prezentace výsledků nešla „po technikách“, ale spíše právě po potvrzení či nepotvrzení hypotéz (s hutnou, ale stručnější argumentací a s ostatním odkázaným do příloh).

– Problém vidím i v tom, že na s. 15 deklarovaný cíl práce (zjištění míry přispění kurz k osobnostnímu a sociálnímu rozvoji studentů!!!) se na s. 46 „stáhne“ do jediné hypotézy (H/II), která už nehovoří o „míře“ atd., nýbrž předpokládá, že kurz „může přispět“.

– Různé další okolnosti (tedy už ne výsledek v rozvoji studentů) jsou ale naopak zjišťovány prostřednictvím 4 cílů [2 hlavní; 2 dílčí] a 8 další hypotéz.

– A pokračování problému pak vidím na s. 103, kde se – nemohu si pomoci – nedovídám nic o „míře přispění kurzu k osobnostnímu a sociálnímu rozvoji“ ani o tom, co na tomto poli kurz „může“, nýbrž se dovídám o spokojenosti či nespokojenosti studentů s přínosem ...

Jakési směřováním k původnímu záměru by tedy snad mohlo být spatřeno v tabulce na s. 70. Pokud jde o sledování reálného dopadu kurzu, pak viz moje pozn. ke s. 15.

Nyní k požadavkům na vyjádření oponenta vzneseným školícím pracovištěm:

- Aktuálnost tématu: Z mého hlediska „průměrná“. Společensko-vědní vzdělání absolventů ano, nakolik s použitím DV, to je otázka.
- Splnění stanoveného cíle: Lze říci, že ano, ovšem s výhradou, že se v cílových formulacích se objevuje jistá nekonzistentnost a že nebyly použity jen postupy DV.
- Zvolené metody: Jistě, téma lze těmito metodami zkoumat. Ovšem pokud by šlo skutečně o hledání objektivizovaných dat o skutečném posunu studentů, tam by bylo potřeba nasadit další techniky.
- Nové poznatky: Na konkrétním poli zjišťování vztahu konkrétních skupin studentů ČVUT – stavařů k DV jsou výsledky jistě nové.
- Význam pro společenskou praxi a rozvoj vědy: Práce přináší jisté informace týkající se oboru DV, jehož nosné pilíře zatím, jak bylo řečeno, (v ČR) nejsou náležitě (ve srovnání např. s tradičními estetickými výchovami) podepřeny empirickým výzkumem. Autorka zkoumala jevy, které jsou z hlediska DV (a jejího „hlavního“ uplatnění) spíše okrajové, nicméně samo faktum, že je zkoumala, je užitečné (ovšem viz výhrady výše).
- Splnění podmínek: Kdybych klasifikoval na známé pětistupňové škále, nebyla by známka pravděpodobně v její horní polovině. ☺ Nicméně:

  Práci i přes uvedené výhrady doporučuji k obhajobě.

3. VI. 2019

Doc. PhDr. Josef Valenta, CSc.,
DAMU + FFUK v Praze